

12. 1. 2016

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Řízení před Ústavním soudem a právo na zákonného soudce

Začněme krátkým historickým exkursem o Ústavním soudu: První Ústavní soud České republiky zahájil svou činnost 15. července 1993. Toho dne Václav Havel, tehdejší prezident republiky, jmenoval do funkce na dobu deseti let dvanáct z patnácti soudců tohoto soudu, a to, s ohledem na tehdejší neexistenci Senátu, se souhlasem Poslanecké sněmovny. Stalo se tak pouhý měsíc poté, co Poslanecká sněmovna schválila zákon č. [182/1993](#) Sb., o Ústavním soudu, který v návaznosti na čl. 88 odst. 1 Ústavy upravil zejména organizaci tohoto soudu a řízení před ním a za sídlo soudu určil město Brno[1]. Od roku 2003 je předsedou Ústavního soudu Pavel Rychetský. V roce 2012 započala jakási cyklická obměna téměř všech soudců Ústavního soudu. Lze říci, že skončila loni, jmenováním prof. Josefa Fialy.

Organizace Ústavního soudu je upravena zejména Zákonem o Ústavním soudu. Nicméně Zákon o Ústavním soudu v § 16 stanoví, že rozdělení agendy mezi senáty určí na dobu kalendářního roku předseda Ústavního soudu rozvrhem práce podle pravidel stanovených plénem. Plénem tedy na základě zmocnění vydalo pravidla rozdělení agendy[2] a na základě tohoto vydával předseda Ústavního soudu rozvrh práce. Rovněž bylo plénem rozhodováno o ustavení senátů[3], a to na základě ustanovení § 11 odst. 2 písm. m) zákona o Ústavním soudu. Toto ustanovení nebylo co do svého obsahu nikdy legislativně měněno.

Dne 14. prosince 2015 předseda Ústavního soudu veřejně sdělil, že zákon o Ústavním soudu měl pravděpodobně na mysli namísto ustavení senátů jejich sestavení a dále, že realita je jiná a senáty sestavuje prezident republiky jmenováním nových soudců na uvolněná místa. Nastane tedy situace, kdy jeden senát bude složen ze tří univerzitních profesorů[4], a v jiných senátech budou mít převahu soudci obecných soudů. Konečně předseda Ústavního soudu zmiňuje jakousi rotaci soudců mezi jednotlivými senáty, a to "aby v rámci Ústavního soudu fungovala názorová pluralita a současně doktrinální jednota. Aby se judikatura nezačala v analogických věcech rozjíždět". Předseda Ústavního soudu rovněž uvádí: "Hájíme-li základní práva a svobody, jedním z nich je právě právo na zákonného soudce. Pokud se nám tuto změnu podaří provést, nebudou se měnit soudci zpravodajové, jak byli určeni při nápadu věci. Jinak by to mohlo v účastnících vzbudit podezření, že jejich věc byla jednomu soudci odňata a druhému dána. Může se ale změnit složení senátu v tom, že bude obměněn jeden ze dvou přisedících soudců. Samozřejmě pouze v případě, že věc nebude uzavřena v onom dvouletém cyklu, ve kterém předpokládáme rotaci"[5].

Jak bylo výše naznačeno, plénem dne 8. prosince 2015 rozhodlo rozhodnutím o ustavení senátů č.j. Org. 60/15 (dále jen "Rozhodnutí o ustavení senátů"). V jeho důsledku bylo změněno složení všech

čtyř senátů a zavedena jakási rotace jednotlivých soudců mezi jednotlivými senáty. Zároveň bylo vydáno rozhodnutí pléna Ústavního soudu o rozdělení agendy č. j. Org. 61/15[6] (dále jen "Rozhodnutí o rozdělení agendy"). Rovněž byl změněn rozvrh práce Ústavního soudu.

Soulad rozhodnutí o rotaci soudců se zákonem o Ústavním soudu je krajně diskutabilní, nechme však tuto otázku stranou. Zaměřme se spíše na dopad obou rozhodnutí na řízení, která v době jejich vydání před Ústavním soudem již běžela.

V běžících řízeních byl Ústavním soudem stěžovatelům (resp. jejich advokátům) odeslán přípis zhruba následujícího znění:

Vážený pane/vážená paní,

Ústavní soud dosud vede pod sp. zn. XY (jméno stěžovatele) neskončené řízení o Vašem návrhu.

Dovolte mi Vás informovat o tom, že od 1. 1. 2016 zavedl Ústavní soud systém pravidelné obměny složení senátů, který se projeví i ve změně složení senátu, který bude rozhodovat ve Vaší věci.

Soudce zpravodaj určený rozvrhem práce, který byl účinný v den zahájení řízení, zůstane nadále soudcem zpravodajem ve Vaší věci, nicméně v důsledku posunu soudců mezi senáty dojde k personální změně ve složení senátu příslušného o Vašem návrhu od 1. 1. 2016 rozhodovat.

Aktuální obsazení senátů Ústavního soudu pro rok 2016 a v následujících letech naleznete v rozhodnutí pléna o ustavení senátů z 8. prosince 2015 č. j. Org. 60/15, které je Vám k dispozici na internetových stránkách Ústavního soudu www.usoud.cz.

Tento dopis byl podepsán vedoucí soudního odboru Ústavního soudu a nezmiňoval jakkoliv Rozhodnutí o rozdělení agendy. Přitom právě toto rozhodnutí v čl. 4 odst. 2 stanoví, že dojde-li v průběhu řízení ke změně ve složení senátu podle rozhodnutí o ustavení senátů, stává se příslušným k projednání a rozhodnutí věci senát, jehož se stal soudce zpravodaj členem. Jde tedy o princip, že věci napadlé soudci zpravodaji s ním cestují do jiného senátu, který je v přípise zmiňován. Z přípisu není tento závěr zjevný, ba se dokonce zdá, že soudce zpravodaj zůstane stejný, senát rovněž, ale jeho personální složení bude změněno. Přípis neobsahuje žádné odůvodnění změny senátu a rovněž ani stěžovateli nesděljuje složení senátu, který bude o věci rozhodovat. Konečně nedává stěžovateli možnost vyjádřit se proti složení senátu a proti jeho změně.

Na příkladu je možné objasnit, jaký dopad obě rozhodnutí mají na běžící věci. V situaci, když byl soudcem zpravodajem pro ústavní stížnost stěžovatele například Ludvík David, jako předseda I. senátu, se věc přesune do II. senátu a bude o ní rozhodovat spolu se zpravodajem Vojtěch Šimíček a Jiří Zemánek, a to přesto, že měli původně rozhodovat členové I. senátu, tedy Kateřina Šimáčková a David Uhlíř.

Právo na zákonného soudce podle našeho práva

Jak správně předseda Ústavního soudu v rozhovoru pro Lidové noviny zmínil, plyne z Listiny základních práv a svobod právo na zákonného soudce, a to z jejího čl. 38 odst. 1. Konkrétně stanoví, že nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci. Příslušnost soudu i soudce stanoví zákon.

Ústavní soud judikoval s ohledem na zákaz odnětí zákonného soudce nesčetněkrát. Jako příklad lze uvést jeho následující závěr: *Pokud příslušný senát, stanovený rozvrhem práce soudu, projedná a rozhodne věc v jiném, než určeném složení, může se tak stát toliko tehdy, jestliže je absence*

rozvrhem práce soudu určených soudců důvodná. Za takovou je třeba považovat zejména vyloučení soudce z důvodu podjatosti a jeho odůvodněnou nepřítomnost (v důsledku nemoci, dovolené, pracovní cesty apod.). Zastoupení soudců se stejně jako složení senátů musí řídit předem stanovenými pravidly, určenými rozvrhem práce. Funkci rozvrhu práce proporcionálně přidělovat projednávané věci mezi jednotlivé senáty, resp. soudce, nutno považovat ve vztahu k požadavkům, plynoucím z čl. 38 odst. 1 Listiny, a to zejména k požadavku předvídatelnosti a transparentnosti obsazení soudu pro účastníky řízení, za sekundární[7]. V jiném případě Ústavní soud uvedl, že mezi požadavky, které vyplývají pro rozvrh práce, náleží předvídatelnost a transparentnost obsazení soudu pro účastníky řízení[8].

Z judikatury lze tedy dovést, že aby bylo vyhověno čl. 38 odst. 1 Listiny, musí být účastníku řízení známa pravidla, podle kterých bude jeho soudce určen. To se netýká pouze soudce samotného, ale i senátu, který má ve věci rozhodovat. Podstatná je tedy zejména předvídatelnost postupu soudu při určení konkrétního soudce.

Ústavní soud se dokonce ve své judikatuře vyjádřil k tzv. akceptačnímu dopisu, kterým je účastníkům řízení oznamována změna senátu. Uvedl, že *porušením práva na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod spočívá zejména v rozhodování věci soudem, jehož složení není předem známo, popř. není v souladu s požadavky zákona, nikoli v tom, že soud, jehož složení nebylo řádně zpochybněno, rozhodl dříve, než uplynula v akceptačním dopise stanovená lhůta k vznesení námítky proti jeho složení*[9].

Stěžovatel, který podal svoji ústavní stížnost, mohl očekávat, že o jeho věci bude rozhodovat senát, kterému věc napadne podle tehdy stanovených pravidel. Ostatně i ze spisové značky přidělené jeho věci lze dovést senát, který bude o věci rozhodovat. Stejně tak mohl očekávat, že personální složení senátu zůstane neměnné (s výjimkou důvodných případů, jako například výměny soudců z důvodu konce jejich funkčního období). V důsledku obou výše uvedených rozhodnutí tato očekávání nebyla naplněna. Připomínám, že v některých případech rozhoduje o ústavní stížnosti stěžovatele pouze soudce zpravodaj, v meritorních však rozhoduje kompletní senát[10].

Je zjevné, že existují situace, kdy je nutné provést změnu ve složení soudu a jeho jednotlivých senátů. To se netýká pouze Ústavního soudu, ale i obecných soudů. Taková změna však musí být odůvodněna, a to tak, aby nebylo pochyb o tom, že ze strany soudu nejde o libovůli, která by vytvářela prostor pro neopodstatněný (účelový) výběr soudce, nýbrž o postup racionální, logický a zdůvodnitelný[11]. Účastníku řízení nebylo žádné odůvodnění sděleno a nelze jej dohledat ani na internetových stránkách Ústavního soudu. Jediným dohledatelným důvodem má být názorová pluralita, o které hovoří předseda Ústavního soudu v médiích. Jako dostatečný důvod nelze shledat ani skutečnost, že si údajně vrabci na střeše bývalé Zemské sněmovny šeptají, že jde o způsob řešení trvalých neshod dvou soudců v jednom dosavadním senátu Ústavního soudu[12].

Ostatně by stačilo přechodné ustanovení v Rozhodnutí o rozdělení agendy, které by stanovilo, že věci napadlé do dne vydání rozhodnutí projednají senáty v původním složení. Mám za to, že tak by bylo zachováno právo na zákonného soudce dosavadních stěžovatelů dostatečně.

Právo na soud zřízený zákonem dle Úmluvy

Článek 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod stanoví, že každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a neustranným soudem, zřízeným zákonem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu. Z tohoto ustanovení je Evropským soudem pro lidská práva judikatorně dovozováno právo na soud zřízený zákonem.

Evropský soud pro lidská práva ve svém rozsudku ve věci DMD Group, a.s. proti Slovenské republice[13] dovedl, že by muselo dojít k porušení vnitrostátního práva při určení soudce, aby bylo porušeno právo na spravedlivý proces dle čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Soud uvedl, že je názoru, že za takových podmínek důležitost nezávislosti soudu a právní jistoty v právním státě vyžadují detailní přesnost a jasnost pravidel, která se uplatňují na každý případ a pojistky pro zajištění objektivitu a transparentnosti a zejména musí zamezit jakékoliv zdání arbitrárnosti ohledně přidělování konkrétních případů jednotlivým soudcům[14]. Soud rovněž zohlednil skutečnosti, že pravidla pro přidělování soudcům nebyla v tomto případě příliš detailní[15] a dále že návrhovač neměl možnost vznést proti změně soudce námitky[16].

O přehlednosti a předvídatelnosti pravidel pro přidělení soudce se v případě Ústavního soudu dá těžko hovořit. Došlo ke změně právě těchto pravidel, a to s retroaktivním dopadem na běžící řízení. Zákon o Ústavním soudu je ohledně rozvrhu práce a pravidel ustavení senátů výrazně skoupí na slovo a detaily ve srovnání například se zákonem o soudech a soudcích, který se uplatní ve vztahu k obecným soudům. Řečeno ovšem s nadsázkou – ustanovení § 42 odst. 2 zákona o soudech a soudcích se na Ústavní soud nevztahuje[17]. Ústavní soud nesdělil stěžovatelům, že by mohli podat jakékoliv námitky proti personální změně v rozhodování o jejich věci.

Závěrem

Jako historický podklad pro vznik práva na zákonného soudce je často zmiňován případ mlynáře Arnolda z konce 18. století. Tehdy Bedřich Veliký zasáhl do soudního rozhodování, aby se zastal mlynáře, kterému údajně zemská rada z Gersdorffu na řece výše proti proudu zřídil rybník a zničil mu tak obživu. Přirovnávat postup Ústavního soudu k takovému zásahu by zajisté bylo přehnané. Koncem roku 2015 nezapůsobil ani zhrzený mocnář svým mocenským aktem, ani nebyli uvězněni a pokutováni soudci. Na druhou stranu nelze tvrdit, že jen byla změněna pravidla, na jejichž základě je určován pro rozhodnutí příslušný soudce a potažmo senát.

Nekladu si jakýkoliv nárok na vyčerpávající argumentaci proti popsanému postupu pléna Ústavního soudu. Rovněž nelze bez pochyby dojít k závěru, že by Evropský soud pro lidská práva shledal takový postup za rozporný s Úmluvou. Mám však za to, že v jeho důsledku se zde objevila významná pochybnost o tom, zda není manipulováno se složením senátů z důvodů, které nejsou čistě organizační, ale plynou z jednotlivých případů, které mají senáty v současné době tzv. na stole. Bylo by přitom jednoduché takovým pochybnostem předcházet, což bych od soudu, jehož závěry nepodléhají revizi dalšího vnitrostátního orgánu, očekával.

Ať budou právní zástupci stěžovatelů (nebo vedlejších účastníků) během řízení u Ústavního soudu namítat odnětí zákonnému soudci, nebo uplatní tuto svoji námitku před Evropským soudem pro lidská práva, nepůjde o situaci záviděníhodnou, a to nejen pro stěžovatele samotné, ale pro celou českou justici. Vláda České republiky však bude moci u Soudu namítnout, že jsme na tom lépe, než Prusko za Bedřicha Velikého.

Mgr. Michal Sylla,
advokát

[PRK Partners s.r.o., advokátní kancelář](#)

Jáchymova 2
110 00 Praha 1

Tel.: +420 221 430 111
Fax: +420 224 235 450
e-mail: prague@prkpartners.com

-
- [1] Viz - dostupné na www, k dispozici >>> [zde](#).
- [2] Například rozhodnutím o pravidlech rozdělení agendy, č.j. Org. 4/03 ze dne 21. srpna 2003, č. Org. 1/05 ze dne 7. prosince 2004 a dalšími, která toto měnila a později nahrazovala.
- [3] Například rozhodnutím č.j. Org. 3/03 ze dne 21. srpna 2003 a dalšími následujícími
- [4] prof. JUDr. Jan Filip, CSc., prof. JUDr. Jan Musil, CSc., prof. JUDr. Josef Fiala, CSc.
- [5] Jan Januš, Ústavní soud se už brzy usadí, Lidové noviny ze dne 14. 12. 2015, str. 15. Rozhovor lze nalézt též na - dostupné na www, k dispozici >>> [zde](#).
- [6] Přičemž byla dosavadní pravidla rozdělení soudní agendy zrušena.
- [7] Nález Ústavního soudu ve věci sp. zn. II. ÚS 200/98. Dále lze zmínit nálezy ve věci sp. zn. I. ÚS 383/98, III. ÚS 711/01, I. ÚS 1922/09, II. ÚS 1589/13, I. ÚS 1206/14
- [8] Nález Ústavního soudu ve věci sp. zn. I. ÚS 93/99
- [9] Nález Ústavního soudu ve věci sp. zn. III. ÚS 1570/13
- [10] Viz zejména § 43 Zákona o Ústavním soudu
- [11] Viz např. nález Ústavního soudu ve věci sp. zn. II. ÚS 1589/13
- [12] Pavel Varvařovský, Rozsazení dvou soudců rošťáků, Lidové noviny, 28. 12. 2015
- [13] Rozsudek ze dne 5. 10. 2010 ohledně stížnosti číslo 19334/03
- [14] Viz bod 66. Rozsudku
- [15] Viz bod 68. Rozsudku
- [16] Viz bod 71. Rozsudku
- [17] Tomáš Langášek, Právo na zákonného soudce v ohrožení???, dostupné na www, k dispozici >>> [zde](#).

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [DEAL MONITOR](#)
- [Tři dekády v advokacii a otevřený pohled na to, co profesi i justici nejvíc škodí](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [Vybrané otázky poskytování zdravotních služeb na dálku](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [„Za každou kauzou je živý příběh“](#)
- [Ombudsman na Maltě - základní parametry a role. A v čem bychom se mohli poučit i my v Česku?](#)

- [DEAL MONITOR](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [Rozhovor s JUDr. Veronikou Janoušek Rudolfovou, samostatnou advokátkou specializující se na sportovní právo](#)
- [DEAL MONITOR](#)